Με αφορμή τη γνωστή πλέον θορυβώδη υπόθεση για το ευρωψηφοδέλτιο και τη Σουλεϊμάν Σαμπιχά, αναδημοσιεύουμε από τα **kamenasoutien.com** ένα πρόσφατο γράμμα μιας γυναίκας Ρομά, στο οποίο καταθέτει σκέψεις και προβληματισμούς για τα καθημερινά προβλήματα (κοινά για πολλούς), που δυσχεραίνουν από το ρατσισμό που αντιμετωπίζουν σε μόνιμη βάση.

> Γνωρίσαμε τη Φανή, η οποία θέλησε να μιλήσει για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες Ρομά. Αρχικά της προτείναμε να της πάρουμε συνέντευξη και μας απάντησε “κι αν εσείς δε με ρωτήσετε αυτά που έχω σκοπό να πω;”. Προτίμησε λοιπόν να γράψει μόνη της ένα κείμενο και μας φάνηκε εξαιρετική η ιδέα.

Το όνομα μου είναι Φανή και είμαι μια γυναίκα Ρομά. Η περίπτωση μου είναι μάλλον εξαίρεση, γιατί είχα την τύχη να τελειώσω το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, να μάθω οδήγηση, ακόμα και λίγα Αγγλικά, κάτι που οι περισσότερες γυναίκες Ρομά δεν έχουν την ευκαιρία να πετύχουν στη ζωή τους. Υπάρχουν πολλές καταστάσεις που περιορίζουν τις επιλογές μας και που μας καταπιέζουν.

Πολλές φορές με ρωτάνε αν οι Τσιγγάνες θεωρούνται κατώτερες από τους άντρες τους και αν καταπιεζόμαστε από την κουλτούρα ή τον τρόπο ζωής μας. Αυτό με κάνει να σκέφτομαι: άραγε οι μη Τσιγγάνες έχουν πλήρη ελευθερία στο τι θα κάνουν στη ζωή τους ή στον τρόπο που σκέφτονται; Προσωπικά πιστεύω ότι υπάρχουν πράγματα και συνήθειες που μας καταπιέζουν, αλλά είναι δική μας υπόθεση να δούμε ποια είναι αυτά και πώς μπορούμε να τα αλλάξουμε.

Όμως δεν μπορώ να φανταστώ πώς θα γίνει αυτό, αν δεν αλλάξουν πρώτα οι βασικές συνθήκες της ζωής μας. Όποιοι πιστεύουν ότι για τα προβλήματα μας ευθύνεται η κουλτούρα μας, δε βλέπουν ή δε θέλουν να δουν ότι υπάρχει κάτι που λέγεται κοινωνικός αποκλεισμός. Το ότι στην περιοχή που μένουμε δεν περνάει ούτε λεωφορείο για το κέντρο της πόλης και πρέπει να περπατήσω μιάμιση ώρα αν χρειαστεί να πάω τα παιδιά μου στο νοσοκομείο, είναι αποτέλεσμα της κουλτούρας μου ή του κοινωνικού αποκλεισμού;

Επίσημα το κράτος λέει ότι προσπαθεί να «μας βοηθήσει» μέσα από διάφορα προγράμματα όπου μας μαθαίνουν γράμματα ή μας βοηθάνε να βρούμε δουλειά. Αυτό λέγεται “κοινωνική ένταξη”, αλλά είναι κάτι που ο καθένας καταλαβαίνει με πολύ διαφορετικό τρόπο. Στην πραγματικότητα, δε θα έπρεπε η προετοιμασία να αφορά και τις δύο πλευρές; δηλαδή αυτήν που ετοιμάζεται να ενταχθεί και αυτήν που θα υποδεχτεί την άλλη; Όμως εγώ νιώθω σα να

μας λένε ότι όλη η προσπάθεια πρέπει να είναι δική μας, ότι πέφτει όλο το βάρος αποκλειστικά σε εμάς, σα να πρέπει εμείς να αποδείξουμε πρώτα ότι “το αξίζουμε” και μετά να μας αποδεχτεί η κοινωνία. Για παράδειγμα, γιατί να μην έχω το δικαίωμα να με προσλάβουν σε μια δουλειά με τις τσιγγάνικες φούστες μου, χωρίς να πρέπει να τις αλλάξω; Είναι σα να υπάρχει ένας κρυφός εκβιασμός: “σε δέχομαι μόνο αν καταφέρεις να μου μοιάσεις”. Μπροστά σε αυτό, νομίζω ότι εμείς έχουμε μόνο δύο επιλογές: ή να “κλειστούμε στον εαυτό μας” για να μπορέσουμε να διατηρήσουμε την ταυτότητά μας ή να αντιγράψουμε κάποιες ξένες για μας συμπεριφορές. Το πρώτο σημαίνει ότι θα συνεχίσουμε να ζούμε στο περιθώριο και το δεύτερο ότι θα εξαφανιστεί η κουλτούρα μας.

Αλλά ακόμα κι αν κάνουμε μερικά βήματα προς την ένταξη, πού ακριβώς θα ενταχθούμε; Στις κατώτερες κοινωνικές ομάδες. Όταν δεν απασχολούνται στο εμπόριο με την οικογένεια τους, ποιες δουλειές κάνουν οι γυναίκες Ρομά; Ή είναι άνεργες ή κάνουν τις χειρότερες δουλειές και με το μικρότερο μισθό. Γιατί; Σίγουρα επειδή πολλές είμαστε αγράμματες, άρα τι επιλογές έχουμε; Στην καθαριότητα, σε λαϊκή, σε κουζίνα. Μας λείπουν οι γνώσεις, “τα εφόδια”, όπως λένε και αυτό ισχύει μέχρι κάποιο σημείο, όμως η άλλη μισή αλήθεια είναι ότι η διαφορετική κουλτούρα μας είναι σαν δικαιολογία για την εκμετάλλευση μας. Θα μπορούσαμε, ας πούμε, να δουλεύουμε προσέχοντας παιδιά, αυτό είναι κάτι που γνωρίζουμε καλά, μιας και έχουμε μεγαλώσει πολλά δικά μας, ποιος όμως θα έπαιρνε μια Τσιγγάνα για να μεγαλώσει το παιδί του;

Θα ήθελα επίσης να πω ότι ο ρατσισμός δεν ξεκινάει από τους απλούς ανθρώπους, αλλά προέρχεται από το ίδιο το κράτος, και εμείς αυτό το βιώνουμε καθημερινά: από την Αστυνομία, τις υπηρεσίες, την τηλεόραση που επαναλαμβάνει ότι “οι Τσιγγάνοι αρπάζουν παιδιά”. Αλλά νομίζω και ότι ο καθένας έχει ευθύνη: ο υπάλληλος του ΙΚΑ που θα μας μιλήσει άσχημα, κάποιοι διευθυντές σχολείων που λένε “μέχρι 5 τσιγγανόπουλα σε ένα τμήμα μπορώ να δεχτώ”, λες και είναι δικό τους το σχολείο, κάποιοι γονείς που ζητάνε να τους δείξουμε βιβλιάρια ότι τα παιδιά μας έχουν κάνει εμβόλια, ενώ δε θα ζητούσαν κάτι τέτοιο από τα παιδιά μη Ρομά. Οι ίδιοι γονείς που λένε ότι δε στέλνουμε τα παιδιά μας στο σχολείο, ενοχλούνται αν το παιδί τους καθίσει στο διπλανό θρανίο με ένα τσιγγανόπουλο. Οι ίδιοι που μας κατηγορούν ότι δε θέλουμε “να γίνουμε άνθρωποι”, θέλουν να είμαστε στο περιθώριο. Αν πάμε σε μια ταβέρνα ή σε μία καφετέρια όπως όλοι οι άνθρωποι, το πιο πιθανό είναι ότι θα έρθει ο ιδιοκτήτης και θα μας διώξει όχι για κάτι που κάναμε, αλλά γι’ αυτό που είμαστε. Και το πιο πιθανό, επίσης, είναι ότι κανένας πελάτης από τα διπλανά τραπέζια δε θα μας υποστηρίξει.

Δεν είναι όλοι ίδιοι, ευτυχώς. Καλοί άνθρωποι και κακοί υπάρχουν παντού, τίμιοι ή ανέντιμοι,

όμως νιώθω ότι εμάς μας κρίνουν πιο αυστηρά, δε μας επιτρέπεται ούτε ένα λάθος: αν εγώ κάνω μια ζημιά στη δουλειά μου, θα πούνε “τσιγγάνα είναι, τι περιμένεις;”, θα το συνδέσουν με την κουλτούρα μου. Και αν χαθεί κάποιο αντικείμενο, θα είμαι η πρώτη που θα κατηγορηθώ ότι το έκλεψα. Πολλές γνωστές μου μη Ρομά πιστεύουν ότι τα παραλέω, τις καταλαβαίνω, είναι επειδή δεν έχουν ανάλογες εμπειρίες. Σίγουρα δεν τους έχει τύχει ποτέ να τις δείχνει στο δρόμο μια μητέρα στο παιδί της και να του λέει “αν δεν καθίσεις φρόνιμα θα σε κλέψει η γύφτισσα”.

Νομίζω θα ήταν καλό, πριν φέρει ο καθένας στο μυαλό του την έτοιμη εικόνα που έχει για εμάς τις Τσιγγάνες, να σκεφτεί ποια είναι η δική του στάση. Όσοι νομίζουν ότι μας ξέρουν, αλήθεια πόσα γνωρίζουν για τη ζωή μας ή για τα προβλήματα μας; Κυρίως ζητάω να με καταλάβουν οι γυναίκες και να αναρωτηθούν αν θα τις ενδιέφερε μια πραγματική επαφή μαζί μας, χωρίς να έχουν μια πρόχειρη εντύπωση, αν θα θέλανε ακόμα και να έχουν φίλες Ρομά χωρίς όμως να μας βλέπουν σαν κατώτερες, αλλά να πιστεύουν ότι μπορούν κι εκείνες να μάθουν πράγματα από εμάς.

Ο Edwin Longsden Long, συνήθιζε να ζωγραφίζει φανταστικά ή μη θέματα από την βίβλο και τη Μέση Ανατολή γι αυτό και χαρακτηρίζεται ως Οριενταλιστής και Ρομαντικός ζωγράφος. Δεν είναι σίγουρο αν η ρομαντική διάθεση του συγγραφέα αναφέρεται στους Ρομά ή στην εκδίωξη των 300.000 Μαυριτανών που διατάχθηκε με απόφαση του ισπανού μονάρχη Φιλίππου Β΄στις 9 Απριλίου 1609. Σίγουρα στον πίνακα απεικονίζονται Τσιγγάνοι, μάλλον της εποχής του ζωγράφου (πηγή: **Οι Ρομά στην κλασική ζωγραφική**).

Edwin Longsden Long, “Οι ικέτες, η εκδίωξη των Τσιγγάνων από την Ισπανία” (1872)

Αν και έχουν περάσει κάμποσοι αιώνες από το θέμα που ενέπνευσε τον Long, η Ευρώπη και ο 21ος αιώνας κατόρθωσαν να “προσφέρουν” μαζικές απελάσεις σε πληθυσμούς Ρομά (Γαλλία 2010 – **Οι Διωγμοί των Τσιγγάνων ως αντικατοπτρισμός των προσπαθειών Ενσωμάτωσης**). Επιπλέον, οι επανηλειμένες απόπειρες εκδιώξεων τοπικών καταυλισμών (**Στο στόχαστρο του κεφάλαιου ο οικισμός**), οι αποκλεισμοί από δημόσιους χώρους – υπηρεσίες και παιδιών από σχολεία, συνδέονται και εναρμονίζονται πλήρως με τη συνολικότερη εικόνα της επιστροφής σε καταστάσεις μεσαίωνα, που προδιαγράφουν οι κυρίαρχοι (κυβερνήσεις και ΕΕ) με την ακροδεξιά τους πολιτική, την τόσο απαραίτητη για την εξασφάλιση της ύπαρξής τους και των συμφερόντων του κεφαλαίου που υπηρετούν.